

ΣΧΕΔΙΟ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΑΣΥΝΟΔΕΥΤΩΝ ΑΝΗΛΙΚΩΝ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ

Στέφανος Κόφφας¹

Περίληψη

Στην επιταγή για προσαρμογή στα νέα δεδομένα των μέτρων-προγραμμάτων που σχετίζονται με τη μετανάστευση, εμφανίζεται τα τελευταία χρόνια με ιδιαίτερη έμφαση, η ανάγκη παρέμβασης της κοινωνικής πρόνοιας στην προστασία και παροχή υποστηρικτικής βοήθειας για ανήλικους ασυνόδευτους αλλοδαπούς. Η παρέμβαση που προτείνεται περιγράφει τη λειτουργία ενός πιλοτικού προγράμματος παροχής εξειδικευμένων υπηρεσιών προσαρμοσμένων στις ιδιαίτερες ανάγκες της πληθυσμιακής ομάδας των ανήλικων, ασυνόδευτων αλλοδαπών. Οι προσφερόμενες υπηρεσίες καλύπτουν όλο το φάσμα των αναγκών των νεαρών ατόμων συμπεριλαμβανομένων και των ιδιοσυμπεριφορών των τραυματικών τους εμπειριών και περιλαμβάνουν υποστηρικτικές και συμβουλευτικές υπηρεσίες στις διαδικασίες υποδοχής, διαμονής, φροντίδας, νομικής εκπροσώπησης και υποστήριξης τους στη διαδικασία απόκτησης ασύλου και συνοδευτικών εγγράφων. Η εφαρμογή του σχεδίου αυτού άρχισε να υλοποιείται από το τέλος του 2005 ως πιλοτικό πρόγραμμα από το Υπουργείο Εσωτερικών του κρατιδίου της Βαυαρίας στο Μόναχο και τη Νυρεμβέργη της Γερμανίας².

1. Εισαγωγή

Από τα νεότερα στοιχεία που καταγράφονται από τις αρμόδιες υπηρεσίες στην Γερμανία για το φαινόμενο της μετανάστευσης είναι η αυξανόμενη παρουσία νεαρών, ανήλικων ατόμων, που έχουν για διαφορετικούς λόγους εγκαταλείψει τα σπίτια τους και την πατρίδα τους και αναζητούν καταφύγιο, μόνοι και απροστάτευτοι σε ευημερούσες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στα πλαίσια εφαρμογής του Γερμανικού Συντάγματος για την ισότιμη αντιμετώπιση όλων των ατόμων που βρίσκονται στην επικράτειά του, καθώς και για την παροχή όλων των κατάλληλων μέσων και ευκαιριών για την ομαλή ψυχοσωματική και πνευματική ανάπτυξη παιδιών και ανηλίκων ατόμων που χρήζουν προστασίας και κατόπιν κοινωνικής πίεσης από τις υπηρεσίες και τις οργανώσεις αν-

1. Καθηγητής, Μ.Α., Ph.D, Πανεπιστήμιο Frederick, Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, Λευκωσία, Κύπρος.
2. Η παρουσίαση της λειτουργίας του πρότυπου, πιλοτικού προγράμματος ασυνόδευτων, ανήλικων αλλοδαπών γίνεται με βάση την προσωπική εμπειρία του συγγραφέα κατά την επαγγελματική του απασχόληση ως κοινωνικός λειτουργός για 2 χρόνια, από την αρχή υλοποίησης του φιλόδοξου αυτού προγράμματος. Παρουσιάστηκε στο Συνέδριο του ΣΚΛΕ, Κοινωνικό Κράτος: Κοινωνική Εργασία στο Περιφερειακό και Τοπικό Δίκτυο Υπηρεσιών Κοινωνικής Φροντίδας, 27-29 Μαΐου 2010 στην Αθήνα.

θρωπίνων δικαιωμάτων και δικαιωμάτων για τους μετανάστες, κατέστη επιτακτική η ανάγκη εκπόνησης σχεδίου παρέμβασης. Η πολιτική απόφαση του αρμόδιου Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων σε συνεργασία με την αρμόδια Υπηρεσία Νεότητας της πόλης του Μονάχου δέχθηκε να δοκιμάσει ως σχέδιο παρέμβασης την εφαρμογή ενός νέου συστήματος προσφοράς υποστηρικτικής βοήθειας για την πληθυσμιακή ομάδα των ανήλικων ασυνόδευτων αλλοδαπών ηλικίας από 16 έως 17 ετών. Για τους ανήλικους κάτω των 16 ετών που στερούνται γονικής - κηδεμονευτικής επίβλεψης προβλέπεται από τη Γερμανική νομοθεσία η αυτόματη ανάληψη της κηδεμονίας τους από την Υπηρεσία Νεότητας και η τοποθέτησή τους σε ειδικά διαμορφωμένους χώρους διαμονής, προσομοίωσης του οικογενειακού περιβάλλοντος, έτσι ώστε να διασφαλίζεται η φυσιολογική ψυχοσωματική ανάπτυξη και προστασία τους.

Η υλοποίηση του νέου σχεδίου παρέμβασης πραγματοποιήθηκε με τη δημιουργία ενός ειδικά διαμορφωμένου προγράμματος, η λειτουργία του οποίου αποτελείται από δύο φάσεις. Η πρώτη φάση, αυτής της εισδοχής στο πρόγραμμα των εισερχομένων ανήλικων, ασυνόδευτων αλλοδαπών είναι προσανατολισμένη στην υποδοχή, τη διαβίωση και την προσαρμογή στις νέες συνθήκες. Πρόκειται για μια φάση που ίσως φαίνεται αυτονόητη και απλή για όλους εμάς, αλλά που στη συγκεκριμένη πραγματικότητα των ανήλικων αλλοδαπών αποδεικνύεται αρκετά πολύπλοκη και αρκετές φορές κοπιώδης. Στις περισσότερες περιπτώσεις σχετίζεται με την αντιμετώπιση της πολιτισμικής διαφορετικότητας και τις προσπάθειες ένταξης στα νέα δεδομένα των συνθηκών διαβίωσης στο ξένο, ιδιόμορφο, διαφορετικό περιβάλλον της νέας χώρας, της χώρας υποδοχής.

Στη φάση αυτή αρχικά καλύπτονται οι βασικές ανάγκες που αφορούν τα απαραίτητα μέσα διαβίωσης και προσφέρεται υποστηρικτική βοήθεια που είναι προσανατολισμένη στην προσαρμογή στις συνθήκες ζωής και διαβίωσης στο νέο πολιτισμικά και κοινωνικά περιβάλλον. Στη φάση αυτή επίσης, λαμβάνει χώρα η εκτίμηση της αναγκαίας προσωπικής βοήθειας που χρήζει το ανήλικο άτομο και η οποία προσφέρεται μέσα από τη διαδικασία Clearing (αποσαφήνιση)³, δηλαδή της ακριβούς αξιολόγησης της προσωπικής ψυχοσωματικής κατάστασης του ανήλικου ατόμου. Στη συνέχεια και με βάση την προσωπική αξιολόγηση γίνεται η κατάταξη του ανήλικου με ένα σύστημα 4 βαθμίδων που αναπτύχθηκε από το αρμόδιο Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων και προβλέπει την τοποθέτηση του ανήλικου σε υποστηρικτικές δομές που ενδείκνυνται και ταιριάζουν στις ανάγκες του κάθε ανήλικου ατομικά, σύμφωνα με τα ευρήματα της προσωπικής αξιολόγησης-αποσαφήνισης. Η δεύτερη φάση περιλαμβάνει τη μεταφορά του ανήλικου, τη φροντίδα και την υποστήριξή του, μετά την πρώτη περίοδο της εξοικείωσης του, στο νέο περιβάλλον διαβίωσής του, ανάλογα με τις ανάγκες που διαπιστώθηκαν και την κατάταξη του στην αντίστοιχη βαθμίδα.

3. Η διαδικασία της αποσαφήνισης των αναγκών των ανήλικων αποτέλεσε επιτακτικό αίτημα και προϋπόθεση για τη λειτουργία του προγράμματος. Η φιλοσοφία της λειτουργίας της βασίζεται στην εξατομίκευση των αναγκών, εφόσον βέβαια αυτής προηγηθεί η διαδικασία της διάγνωσης και της εκτίμησης των αναγκών. Ανάλογα με το αποτέλεσμα της διαγνωστικής εκτίμησης προβλέπεται και η εκπόνηση του προσωπικού σχεδίου παρέμβασης.

Για την κατανόηση της λειτουργίας της Υπηρεσίας ανήλικων, ασυνόδευτων αλλοδαπών είναι απαραίτητο να τονιστεί η διάκριση που υπάρχει στον χειρισμό των περιπτώσεων, όπως αυτές ορίζονται από το θεσμικό, νομοθετικό πλαίσιο και συγκεκριμένα α) της υποδοχής και φροντίδας των ανήλικων, ασυνόδευτων παιδιών, η οποία βαρύνει αποκλειστικά το Υπουργείο και την υποστηρικτική βοήθεια και β) της συμβουλευτικής προσφύγων και της αξιολόγησης της ψυχοσωματικής τους κατάστασης, η οποία διενεργείται από την Υπηρεσία ανήλικων, ασυνόδευτων αλλοδαπών. Πρόκειται για δύο διαφορετικές Υπηρεσίες, οι οποίες έχουν η κάθε μία συγκεκριμένες αρμοδιότητες και ακολουθούν το δυαδικό μοντέλο του Γερμανικού συστήματος εφαρμογής κοινωνικής πολιτικής⁴. Η Υπηρεσία που προσφέρει τις υποστηρικτικές-συμβουλευτικές υπηρεσίες προσφύγων, στελεχώνεται από επαγγελματίες του κοινωνικού τομέα και εφαρμόζει τις αρχές και τις αξίες της Κοινωνικής Εργασίας, λαμβάνοντας υπόψη τη διαπολιτισμική αρμοδιότητα και την ιδιαιτερότητα λόγω φύλου.

2. Συνθήκες λειτουργίας του προγράμματος της συμβουλευτικής υπηρεσίας ανήλικων, ασυνόδευτων αλλοδαπών

2.1 Στόχοι και καθήκοντα

Στόχος της συμβουλευτικής για τους ανήλικους, ασυνόδευτους αλλοδαπούς μέσω της διαδικασίας αποσαφήνισης είναι η συνειδητοποίηση της κατάστασης τους και οι προοπτικές που υπάρχουν ρεαλιστικά όσον αφορά το μέλλον τους, καθώς και οι δυνατότητες που υπάρχουν για την κάλυψη των ατομικών τους αναγκών, οι οποίες διαφέρουν ανά περίπτωση. Ως βασική προτεραιότητα στη διενέργεια των προβλεπόμενων διαδικασιών ισχύει, ότι κάθε ενέργεια πρέπει να είναι προσανατολισμένη στην ευημερία του παιδιού. Στο σημείο αυτό καθοριστική είναι, σε συνεργασία με την υπηρεσία νεότητας, η διευκρίνιση του επιπέδου ανάγκης για βοήθεια.

2.2 Νομοθετικό θεσμικό πλαίσιο

Το νομοθετικό πλαίσιο στο οποίο βασίζονται όλες οι υπεράνω διαδικασίες αποτελούν σε γενικές γραμμές οι ισχύουσες διατάξεις του Νόμου περί δικαιώματος παρα-

4. Στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας η παρέμβαση στον κοινωνικό τομέα προβλέπει νομοθετικά την εμπλοκή από τη μια μεριά των κρατικών υπηρεσιών πρόνοιας και από την άλλη συγκεκριμένων και αριθμητικά περιορισμένων συλλόγων-οργανώσεων, συνήθως εκπροσώπων της εκκλησιαστικής διακονίας. Οι μη κρατικοί φορείς χρησιμοποιούν για την άσκηση του έργου τους τόσο ίδιους πόρους όσο και κρατική χρηματοδότηση και είναι επιφορτισμένοι επίσης με την παροχή εξειδικευμένων υπηρεσιών που δεν προσφέρονται από τις κρατικές υπηρεσίες. Τέτοιου είδους υπηρεσίες αποτέλεσαν για χρόνια π.χ. η παροχή συμβουλευτικών- υποστηρικτικών υπηρεσιών στη μητρική γλώσσα για μετανάστες, όπως επίσης και η παροχή κατ' οίκον φροντίδας για άτομα που χρήζουν τέτοιου είδους βοήθειας. Η λειτουργία της παγκόσμιας πρωτοτυπίας του Γερμανικού δυαδικού συστήματος άσκησης κοινωνικής πολιτικής περιγράφεται μεταξύ άλλων στα συγγράμματα: Informationen zur politischen Bildung, 1992: Koffas, 2009, Kreft/Mielenz, 1996, Lampert/Althammer, 2001, Schäfers/Zapf, 1998.

μονής, των διαδικασιών του Νόμου περί χορήγησης ασύλου και του γενικού Ομοσπονδιακού Νόμου, ειδικότερα του Νόμου που αφορά το κοινωνικό δίκαιο. Εκτός αυτού η διαδικασία της αποσαφήνισης είναι προσανατολισμένη στις διεθνείς οδηγίες όπως της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το δίκαιο των παιδιών, των οδηγιών της Διεθνούς Αμνηστίας σχετικά με την υποδοχή αιτούντων ασύλου και των προτύπων του προγράμματος Separated Children in Europe⁵.

2.3 Υποδοχή

2.3.1. Διαπίστωση συγκεκριμένων προσωπικών στοιχείων για την κατάταξη ενός ατόμου στην κατηγορία του ανήλικου, ασυνόδευτου, με βάση τα στοιχεία που προσκομίζει η υπηρεσία αλλοδαπών της κυβέρνησης του κρατιδίου της Βαυαρίας⁶. Με βάση αυτά τα στοιχεία γίνεται η παραπομπή και η υποδοχή του ανήλικου στο πρόγραμμα. Τα κριτήρια που εφαρμόζονται είναι: α) το άτομο πρέπει να είναι ηλικιακά νεότερο από 18 ετών και β) να βρίσκεται στη χώρα χωρίς συνοδεία κηδεμόνων ή άλλου συγγενικού προσώπου που φέρει την ευθύνη του κηδεμόνα.

2.3.2. Εγκατάσταση στον προστατευόμενο χώρο του προγράμματος για ανήλικους, ασυνόδευτους αλλοδαπούς.

Η αρμόδια υπηρεσία της κυβέρνησης του κρατιδίου της Βαυαρίας, μετά την ταυτοποίηση του ανήλικου, τον καταγράφει στους καταλόγους τροφίμων της, φροντίζει για την επιμελητεία του και τον εφοδιάζει με τα κατάλληλα έγγραφα (προσωρινής παραμονής), έτσι ώστε να έχει δικαίωμα πρόσβασης και διαμονής στον ελεγχόμενο από φύλακες χώρο, καθώς και να μπορεί να κινείται έξω από τον χώρο διαμονής, χωρίς προβλήματα, εάν θα υποστεί έλεγχο από τα αστυνομικά όργανα. Το ανήλικο, ασυνόδευτο άτομο κατατοπίζεται για το δωμάτιο που θα φιλοξενηθεί και εφοδιάζεται με τα απαραίτητα είδη διαβίωσης (κλειδί του δωματίου, κλινოსκεπάσματα, είδη οικουρικής, τρόφιμα).

2.3.3. Πληροφόρηση και υπηρεσίες αρχικής φροντίδας

Μετά την εγκατάσταση του νεαρού ατόμου και κατά τη διάρκεια της ίδιας ή της επό-

5. Η Διεθνής Αμνηστία στην προσπάθεια εναρμόνισης και προσφοράς βοήθειας στην εφαρμογή της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού, προχώρησε στην καθιέρωση συγκεκριμένων προτύπων που οφείλουν οι συμμετέχοντες χώρες - μέλη να εφαρμόζουν κατά την προσέγγιση και τις διαδικασίες προστασίας και ασύλου για τα παιδιά και τα ανήλικα άτομα. Τα πρότυπα με το περιεχόμενό τους έχουν γίνει, λόγω της σπουδαιότητάς τους, αποδεκτά ως αποδεδειγμένα εφαρμοσμένες καλές πρακτικές και είναι διαθέσιμα σε διαφορετικές γλώσσες στην ιστοσελίδα www.savethechildren.net/separated_children/good_practice.

6. Η έρευνα που γίνεται από την αρμόδια υπηρεσία για την εξακρίβωση των προσωπικών στοιχείων που είναι απαραίτητα για τον καθορισμό της ηλικίας σε περίπτωση που δεν υπάρχουν συνοδευτικά έγγραφα που να αποδεικνύουν την ηλικία περιλαμβάνει προσωπικές συνεντεύξεις αστυνομικού τύπου, επαφές με πρεσβείες, ιατρικές γνωματεύσεις. Πρόκειται για μια αρκετά επίπονη και ψυχοφθόρα διαδικασία που συχνά έχει αποτελέσει αντικείμενο επίκρισης για τις μεθόδους που χρησιμοποιούνται και τον αντίκτυπο που προκαλεί στον ψυχικό κόσμο των ανήλικων.

μενης ημέρας λαμβάνει χώρα μια πρώτη συζήτηση/γνωριμία με τον κοινωνικό λειτουργό βάρδιας του προγράμματος. Στόχος της συζήτησης αυτής είναι η δημιουργία των απαραίτητων συνθηκών εμπιστοσύνης και η πληροφόρηση του νεαρού ατόμου σχετικά με τους κανόνες που ισχύουν στον νέο χώρο διαβίωσής του. Η πρώτη επαφή αφορά επίσης καθαρά πρακτικά ζητήματα, όπως χρήση χώρων υγιεινής, ικανότητα αυτόνομης προετοιμασίας γεύματος και κανόνες συγκατοίκησης, αφού τα δωμάτια που διαμένουν δεν είναι μονόκλινα.

2.3.3.1. Ομάδα ατόμων

Η υπηρεσία παροχής συμβουλευτικής-υποστηρικτικής βοήθειας προσφέρει σε ασυνόδευτους, ανήλικους αλλοδαπούς ηλικίας μεταξύ 16 και 17 ετών έναν προστατευμένο χώρο από τους κινδύνους που είναι δυνατό να αντιμετωπίσουν τα νεαρά άτομα αυτής της ηλικίας. Προσπαθεί να δημιουργήσει μια ατμόσφαιρα, που να προάγει τα αισθήματα της ασφάλειας και της εμπιστοσύνης, έτσι ώστε οι νεαροί/νεαρές ανήλικοι να νιώθουν ότι γίνονται αποδεκτοί και είναι καλοδεχούμενοι στο νέο περιβάλλον. Η διασφάλιση της κάλυψης των βασικών φυσικών και ψυχικών αναγκών τους πραγματοποιείται με τη διαμόρφωση των κατάλληλων χώρων (δωμάτια) για κατοικία, την παροχή των απαραίτητων προσωπικών αντικειμένων για διαβίωση και των οργανωτικών μέτρων που λαμβάνονται από το προσωπικό για την εξασφάλιση της προστασίας τους. Η διαρρύθμιση του κτιρίου και των χώρων ανήκει στην αρμοδιότητα των υπηρεσιών του Υπουργείου Κοινωνικών Υποθέσεων. Το πρόγραμμα της συμβουλευτικής απλώς χρησιμοποιεί, «δανείζεται», τους χώρους αυτούς. Πρέπει να επισημανθεί ότι οι επαγγελματίες του προγράμματος δεν ήταν από την αρχή σύμφωνοι με την αρχιτεκτονική διαρρύθμιση του κτιρίου και τη συνύπαρξη ενηλίκων και ανηλίκων μέσα στις διαφορετικές πτέρυγές του. Πρόκειται για ένα σημαντικό ανασταλτικό παράγοντα που εμποδίζει τη διασφάλιση της απαραίτητης ηρεμίας στους ανήλικους και αποτελεί σημείο τριβής και αιτιακό παράγοντα συγκρούσεων μεταξύ των διαφορετικών ηλικιακών ομάδων. Για τη διασφάλιση των ιδιαίτερων συνθηκών ασφαλείας των νεαρών ανηλίκων κοριτσιών έχει ληφθεί πρόνοια ύπαρξης ενός ξεχωριστού διαμερίσματος, που όμως δυστυχώς βρίσκεται μέσα στο ίδιο κτίριο. Το γεγονός αυτό επίσης επηρεάζει αρνητικά την ψυχική κατάσταση των νεαρών κοριτσιών και ιδιαίτερα τις βραδυνές ώρες που δεν υπάρχει κανένας επαγγελματίας στο πρόγραμμα, αφού το ωράριο εργασίας είναι μέχρι τις απογευματινές ώρες.

2.3.4. Οι προσφερόμενοι χώροι του προγράμματος

Η προσφορά των συμβουλευτικών και υποστηρικτικών υπηρεσιών του προγράμματος, καθώς και η διαδικασία αποσαφήνισης αναγκών λαμβάνουν χώρα στο κτίριο διαμονής των ανηλίκων, όπως έχει διαμορφωθεί από την υπηρεσία κοινωνικών υποθέσεων του Υπουργείου, έτσι ώστε οι απαιτούμενες διαδικασίες να διεκπεραιώνονται άμεσα στον ίδιο χώρο χωρίς την αναγκαιότητα μετακίνησης και χάσιμο χρόνου (ακολουθώντας τις οδηγίες του Υπουργείου για διευθέτηση όλων των υποθέσεων άμεσα σε έναν χώρο με συνεργασία υπηρεσιών επιτόπου). Η συστέγαση πολλών υπηρεσιών μαζί καθώς και η συγκατοίκηση ενηλίκων και ανηλίκων μπορεί να εξασφαλίζει πλεονέκτημα όσον αφορά την οικονομία κλίμακας σε κόστος και χρόνο. Ωστόσο

σο, ταυτόχρονα, αποτελεί σημαντικό μειονέκτημα για την ορθή λειτουργία του προγράμματος, αφού είναι εμφανείς και αυτονόητες οι ιδιαίτερες ανάγκες που έχουν οι ανήλικοι για ένα δικό τους προστατευμένο χώρο, μακριά από ενήλικες.

Οι συνθήκες-χώροι διαβίωσης προβλέπουν:

- Απομονωμένο χώρο διαμονής των ανηλίκων από τους ορόφους των ενηλίκων
- Ξεχωριστό χώρο για αγόρια και κορίτσια
- Μέγιστο αριθμό φιλοξενούμενων ατόμων 15 αγόρια και 5 κορίτσια. Για το σκοπό αυτό διατίθενται σήμερα 8 δωμάτια για αγόρια και 2 δωμάτια για κορίτσια. Αυτό σημαίνει, ότι γίνεται συγκατοίκηση και χρήση των δωματίων ως δίκλινα
- Κατάλληλους από άποψη διαρρύθμισης αλλά και επαρκείς αριθμητικά χώρους μπάνιου και τουαλέτας
- Κουζίνα εξοπλισμένη για παρασκευή γευμάτων και βοηθητική κουζίνα για καφέ και τσάι
- Δύο (2) χώρους εκδηλώσεων και ψυχαγωγίας,
- Πρόσβαση σε ελεύθερο υπαίθριο χώρο για αθλοπαιδιές

2.3.5. Φροντίδα

Η πολιτική που ακολουθεί το Γερμανικό κράτος όσον αφορά τη μετανάστευση και τη φροντίδα των ατόμων που ζουν στους προβλεπόμενους χώρους, δεν βασίζεται στην παροχή επιδομάτων, αλλά ειδών διαβίωσης, δηλαδή τροφίμων. Έτσι και η υποστήριξη-τροφοδοσία των ανηλίκων με τα απαραίτητα τρόφιμα (σε μορφή πακέτου, όπου ο ενδιαφερόμενος μπορεί να επιλέξει από μια προκαθορισμένη λίστα με προϊόντα-τρόφιμα, αυτά που προτιμάει) γίνεται από την υπηρεσία αλλοδαπών της κυβέρνησης της Βαυαρίας. Για την κατάρτιση της λίστας των τροφίμων λαμβάνονται υπόψη, πέρα των νομικών διατάξεων σχετικά με τα απολύτως απαραίτητα είδη και τους κανόνες υγιεινής, και οι πολιτισμικές και θρησκευτικές ιδιαιτερότητες των ατόμων.

Η διατήρηση της καθαριότητας στους κοινόχρηστους χώρους καθώς και οι διάφορες επιδιορθώσεις ή εργασίες επισκευών είναι υπό την επιστασία της υπηρεσίας αλλοδαπών. Οι μετακινήσεις ή και μεταφορές των ατόμων όταν χρειάζονται γίνονται με οχήματα της υπηρεσίας διεύθυνσης αλλοδαπών. Για την ιατροφαρμακευτική φροντίδα υπάρχει καθημερινά ιατρός στο κτίριο, ο οποίος έχει συγκεκριμένες ώρες ιατρείου τις πρωινές και ορισμένες από τις απογευματινές ώρες.

Κατά τις νυχτερινές ώρες, όπως επίσης τα σαββατοκύριακα και τις αργίες, η φροντίδα μεταβιβάζεται στους φύλακες της υπηρεσίας ασφαλείας του κτιρίου που βρίσκονται καθόλη τη διάρκεια του 24ώρου και οι οποίοι είναι επιφορτισμένοι με τον έλεγχο εισόδου των ατόμων στο οίκημα (η είσοδος στο κτίριο επιτρέπεται μόνο για τους δηλωμένους κατοίκους που ζουν σ' αυτό, ενώ οι επισκέπτες είναι υποχρεωμένοι να εγκαταλείψουν το κτίριο μέχρι μια καθορισμένη ώρα νωρίς το βράδυ). Σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης, προβλημάτων ή κρίσης ειδοποιείται το κατάλληλο προσωπικό ή υπηρεσία. Το προσωπικό ασφαλείας πρέπει λόγω της ιδιαιτερότητας των συνθηκών να διαθέτει βασικές γνώσεις χειρισμού καταστάσεων κρίσεων και παιδαγωγικών δεξιοτήτων, έτσι ώστε να μπορεί να ανταποκριθεί στην περίπτωση που κριθεί αναγκαίο να παρέμβει έως ότου προσεγγίσει επαγγελματική βοήθεια στον χώρο.

3. Υποστηρικτική προσφύγων και διαδικασία αποσαφήνισης

3.1 Εισαγωγή στη διαδικασία της αποσαφήνισης προσωπικών αναγκών

Με τη χρήση της τεχνικής της δομημένης συνέντευξης-συζήτησης γίνεται προσπάθεια με τους ανήλικους να αποσαφηνιστούν οι καταστάσεις και οι ανάγκες τους τη δεδομένη στιγμή. Συγχρόνως γίνεται ενημέρωση με απλό τρόπο για το ισχύον νομικό καθεστώς και τις δυνατότητες που τους παρέχονται από τον νόμο για παροχή βοήθειας και φροντίδας. Η διαδικασία εξελίσσεται και όλες οι ενέργειες γίνονται με γνώμονα το συμφέρον του ανήλικου, όπως ορίζεται από τη νομοθεσία. Εάν μέσα από τη συνέντευξη διαπιστωθεί η ύπαρξη συγγενών, αυτόματα τίθεται σε εφαρμογή η διαδικασία αναζήτησής τους, έτσι ώστε να διευκρινιστεί εάν είναι διατεθειμένοι και δύναται να αναλάβουν την κηδεμονία και την επίβλεψη του ανήλικου.

3.2 Αποσαφήνιση της κατάστασης υγείας του ανήλικου

Με την είσοδο του ανήλικου στη χώρα και την εμπλοκή των υπηρεσιών ασύλου γίνεται το συντομότερο δυνατό (συνήθως την επόμενη μέρα) παραπομπή του για γενικές ιατρικές διαγνωστικές εξετάσεις, έτσι ώστε να διαπιστωθεί η κατάσταση υγείας του ανήλικου και η εξασφάλιση εφόσον είναι απαραίτητο της κατάλληλης αγωγής. Οι κοινωνικοί λειτουργοί της συμβουλευτικής υπηρεσίας στην περίπτωση αυτή εμπλέκονται για την παρακολούθηση της κατάστασης υγείας του ανήλικου, τη σωστή χρήση της φαρμακευτικής αγωγής, τη ρύθμιση των απαραίτητων επισκέψεων στους ιατρούς, τη συνοδεία και τη διεκπεραίωση των προβλεπόμενων διαδικασιών όσον αφορά κάλυψη δαπανών. Στην περίπτωση που κατά τη διαδικασία αποσαφήνισης υπάρξει υποψία για ψυχική ασθένεια ή διαταραχή γίνεται αμέσως παραπομπή στις αρμόδιες ψυχιατρικές υπηρεσίες καθώς και, κατόπιν της διάγνωσης, στην υπηρεσία αντιμετώπισης ψυχολογικών δυσκολιών και ψυχοτραυματικών προβλημάτων.

3.3 Συνεργασία με την Υπηρεσία Νεότητας των Κοινωνικών Υπηρεσιών

Στη διαδικασία της αποσαφήνισης, της υποδοχής και της φιλοξενίας των ανήλικων αλλοδαπών σημαντικό ρόλο έχει η συνεργασία με την επίσημα επιφορτισμένη για τον σκοπό αυτό δομή του κράτους, που είναι η Υπηρεσία Νεότητας. Η συνεργασία αυτή προβλέπει:

- την ανταλλαγή πληροφοριών για το ανήλικο άτομο που συλλέχθηκαν κατά τη διαδικασία της αποσαφήνισης, καθώς και κατά τη συνέντευξη με τους κοινωνικούς λειτουργούς της Υπηρεσίας Νεότητας
- την επίδοση της έκθεσης αποτελέσματος της διαδικασίας αποσαφήνισης
- τη ρύθμιση της νομικής εκπροσώπησης του ανήλικου με τη διαδικασία έκδοσης διατάγματος προσωρινής κηδεμονίας
- την απόφαση για το ποιος από τους προβλεπόμενους φορείς θα αναλάβει την κηδεμονία του ανήλικου

3.4 Συνεργασία με τον φορέα που ανέλαβε την κηδεμονία

Η συνεργασία των κοινωνικών λειτουργών του προγράμματος με τον φορέα που έχει αναλάβει την κηδεμονία και τη νομική εκπροσώπηση του ανήλικου αποτελεί ανα-

πόσπαστο κομμάτι της εργασίας που γίνεται. Σε αυτή συμπεριλαμβάνονται η ενημέρωση του ανήλικου για το τι είναι και πώς λειτουργεί η κηδεμονία (καθήκοντα, υποχρεώσεις, δικαιώματα) και η προετοιμασία του για την πρώτη γνωριμία με τον κηδεμόνα λειτουργό. Οι πρακτικοί λόγοι της διαμονής του ανήλικου στο προστατευμένο περιβάλλον των χώρων υποδοχής, δηλαδή μακριά από την επίβλεψη του κηδεμόνα λειτουργού καθιστά τον ενδιάμεσο, συντονιστικό ρόλο που έχουν οι λειτουργοί του προγράμματος πολύτιμο εργαλείο για την πληροφόρηση των φορέων κηδεμονίας, όσον αφορά την καθημερινή ζωή και την εξέλιξη των κηδεμονευόμενων ανηλίκων. Η φυσική όμως αυτή απόσταση και το γεγονός, ότι στη φάση αυτή οι χειρισμοί σχεδόν για όλα τα θέματα γίνονται από τους κοινωνικούς λειτουργούς του προγράμματος και όχι από τον/την κηδεμόνα, δημιουργεί δυσκολία και σύγχυση στους ανήλικους να κατανοήσουν τη σοβαρότητα της κηδεμονευτικής αποστολής.

3.5 Συμβουλευτική και υποστηρικτική των ανήλικων αλλοδαπών προσφύγων στην καθημερινή τους ζωή και στις διαδικασίες εξέτασης της αίτησης ασύλου

Οι κοινωνικοί λειτουργοί υποστηρίζουν τους ανήλικους, πέραν των δραστηριοτήτων της καθημερινής τους ζωής, και στις ενέργειες που σχετίζονται με τις διαδικασίες απόκτησης ασύλου και συγκεκριμένα:

- Συνοδεία και εκπροσώπηση σε συνεργασία με τον κηδεμόνα λειτουργό σε όλες τις αρμόδιες υπηρεσίες
- Παιδαγωγικές δραστηριότητες αξιοποίησης του ελεύθερου χρόνου
- Παρακολούθηση της σχολικής δραστηριότητας και της εκμάθησης της γερμανικής γλώσσας
- Συμπλήρωση των απαραίτητων εντύπων προς τα δικαστήρια, την υπηρεσία ασύλου, την υπηρεσία νεότητας και την ιατροφαρμακευτική ασφάλιση
- Προετοιμασία για την ακροαματική διαδικασία, παρουσία διερμηνέα στη μητρική γλώσσα, στις υπηρεσίες συνόρων και εσωτερικής ασφάλειας για την αντιμετώπιση της κατηγορίας της παράνομης εισόδου στη χώρα χωρίς τα απαραίτητα ταξιδιωτικά έγγραφα
- Υποστήριξη στη διαδικασία επαφής και αναζήτησης της οικογένειας του ανήλικου ή και συγγενικών του προσώπων
- Προετοιμασία και βοήθεια για την εκπροσώπηση κατά τη διαδικασία Schengen/Dublin II

3.6 Αξιολόγηση των αποτελεσμάτων της διαδικασίας αποσαφήνισης και της μεταφοράς στο νέο τόπο διαμονής τους

Προς το τέλος της τρίμηνης διαμονής τους στους χώρους της υπηρεσίας αλλοδαπών και στο πρόγραμμα ασυνόδευτων, ανήλικων αλλοδαπών γίνεται μια κατάταξη ωριμότητας - έντασης ανάγκης για βοήθεια των ανηλίκων βασισμένη στα συμπεράσματα των συνεντεύξεων αποσαφήνισης, των καθημερινών επαφών μαζί τους και της διαντίδρασης στις σχέσεις και της αξιολόγησης της συμπεριφοράς τους. Η κατάταξη ωριμότητας - έντασης ανάγκης για βοήθεια, ακολουθεί τη δεδομένη από το Υπουργείο κλίμακα τεσσάρων (4) βαθμίδων ανάλογα με τον βαθμό ανάγκης για συγκεκρι-

μένου είδους βοήθεια που παρουσιάζει ο ανήλικος, όπως αυτός διαπιστώθηκε κατά την τρίμηνη συμβουλευτική και υποστηρικτική παρακολούθηση του ανήλικου από τους κοινωνικούς λειτουργούς του προγράμματος:

- Βαθμίδα 1 μόνον για ανήλικους που έχουν αποκλειστική ανάγκη οικογενειακού περιβάλλοντος
- Βαθμίδα 2 για ανήλικους με συγκεκριμένες ανάγκες για ιδιαίτερη φροντίδα, όχι όμως στην εντατική μορφή του οικογενειακού περιβάλλοντος
- Βαθμίδα 3 για ανήλικους που είναι σε θέση να ανταπεξέλθουν μόνοι σε αρκετές ανάγκες και γι αυτό διαβιούν σε καταλύματα εφήβων ακολουθώντας το μοντέλο της ομαδικής συμβίωσης
- Βαθμίδα 4 για εφήβους σχεδόν ανεξάρτητους και με τη μικρότερη δυνατή ανάγκη για παροχή βοήθειας που ζουν σε καταλύματα, όπου ζουν και ενήλικες, με παροχή περιορισμένης υποστήριξης

Με βάση αυτή την κατάσταση ο ανήλικος μεταφέρεται από την υπηρεσία ασύλου έως ότου αποφασιστεί τελεσίδικα η εξέταση της αίτησης ασύλου, στο αντίστοιχο κατάλυμα διαμονής. Η πρώτη βαθμίδα περιλαμβάνει την πιο άμεση προτεραιότητα για παροχή βοήθειας, όπου ο ανήλικος κρίνεται ότι χρήζει συνεχούς φροντίδας και δεν μπορεί να ανταποκριθεί στις συνθήκες για φυσιολογική ψυχοσωματική ανάπτυξη μόνος του. Την κηδεμονία του στην περίπτωση αυτή αναλαμβάνει η Υπηρεσία Νεότητας και μεταφέρεται σε καταλύματα που προσομοιάζουν το οικογενειακό περιβάλλον – όσο αυτό είναι δυνατό – με πολύ μικρό αριθμό συγκατοίκων και την 24ωρη παρουσία κοινωνικών λειτουργών ή και ειδικών παιδαγωγών. Είναι η καλύτερη και η εντατικότερη βαθμίδα παροχής βοήθειας. Αντίθετα η τέταρτη βαθμίδα προσφέρει περιορισμένη βοήθεια, συνήθως μόνο παροχή στέγης, μικρό χρηματικό επίδομα και πακέτο τροφίμων, με μειωμένη ψυχοκοινωνική υποστήριξη σε κτίρια που έχουν διαμορφωθεί από την κυβέρνηση για να διαβιούν ομαδικά αποκλειστικά αλλοδαποί. Η εμπειρία έχει δείξει την ακαταλληλότητα αυτών των χώρων, καθώς και του τρόπου παροχής βοήθειας-υποστήριξης, αφού οι νέοι μένουν απροστάτευτοι και συμβιούν σε καταστάσεις που έχουν τα χαρακτηριστικά γκέτο, με ό,τι αυτό συνεπάγεται για το μέλλον τους.

Συμπληρωματικά μπορούν να εφαρμοστούν και τα κάτωθι μέτρα:

- Κατοικία σε μια οικογένεια που αναλαμβάνει τη φροντίδα του ανήλικου υπό την επίβλεψη της Υπηρεσίας Νεότητας
- Φιλοξενία σε συγγενείς που κατοικούν στη Γερμανία
- Αποστολή σε μια Τρίτη χώρα με σκοπό τη συνένωση της οικογένειας
- Επιστροφή στη χώρα προέλευσης

4. Ποιότητα των προσφερόμενων υπηρεσιών

4.1 Ποιότητα δομών

4.1.1. Πλήρωση σε προσωπικό (θέσεις, καθήκοντα, απαιτούμενη εκπαίδευση)

Οι θέσεις για τη στελέχωση του προγράμματος είναι αυτές που προβλέπονται από τον νόμο για τη λειτουργία των παρεχόμενων συμβουλευτικών και υποστηρικτικών

υπηρεσιών με κύριο κριτήριο την εκπλήρωση της διαδικασίας αποσαφήνισης των προσωπικών αναγκών των ανηλίκων.

- Η εξασφάλιση των διαδικασιών αποσαφήνισης και προσφοράς ποιοτικής φροντίδας, επιβάλλεται από πλευράς διοικητικής, αλλά και οργανωτικής άποψης, να καλύπτεται από τον υπεύθυνο του προγράμματος. Για τη συγκεκριμένη θέση υπάρχει η πρόβλεψη της στελέχωσής της με ειδικότητες παιδαγωγού ή κοινωνικού λειτουργού (1/2 θέση απασχόλησης).
- Για την παροχή της ποιοτικής φροντίδας, την κάλυψη των καθημερινών αναγκών των νέων για συμβουλευτική/υποστήριξη και τη διαδικασία αποσαφήνισης για την κατάταξη στην τετραβάθμια κλίμακα, θα πρέπει να υπάρχουν για τον ανώτερο αριθμό των 20 ανηλίκων που μπορεί να φιλοξενήσει το πρόγραμμα δύο (2) θέσεις πλήρους εργασίας. Οι θέσεις αυτές καλύπτονται από κοινωνικούς λειτουργούς, έτσι ώστε να εξασφαλίζεται η πλήρης κάλυψη του ωραρίου σε εβδομαδιαία βάση.
- Λαμβανομένων υπόψη των προαναγραφόμενων υπηρεσιών είναι δυνατόν η μία θέση να πληρωθεί από ειδικότητα παιδαγωγού με επιπλέον εκπαίδευση σε θέματα προσφύγων και μεταναστών.
- Η αποσαφήνιση αναγκών είναι μια κοπιώδης διαδικασία που απαιτεί, εκτός των γνώσεων και της ευαισθησίας σε θέματα προσωπικού χειρισμού ανηλίκων, και οργανωτική επάρκεια, αφού σχετίζεται με την επαναλαμβανόμενη εις βάθος συνέντευξη, την παρατήρηση και τη λεπτομερή καταγραφή των δραστηριοτήτων και της συμπεριφοράς των ανηλίκων. Κατά μέσο όρο προβλέπεται η αφιέρωση 20 τουλάχιστον ωρών για τη διεκπεραίωση της διαδικασίας. Υποστήριξη στο γραπτό κομμάτι της διαδικασίας αποσαφήνισης προβλέπεται να υπάρχει από γραμματειακό προσωπικό (1/2 θέση απασχόλησης).

4.1.2. Διαπολιτισμικές δεξιότητες

Επιπλέον προϋπόθεση για την εμπλοκή του προσωπικού στις διαδικασίες της ποιοτικής υποστήριξης και της αποσαφήνισης αναγκών των νέων είναι πέραν της εκπαίδευσης ως κοινωνικού λειτουργού ή παιδαγωγού, η εμπειρία με ανθρώπους από διαφορετικούς πολιτισμούς και κουλτούρες καθώς και η ύπαρξη από μέρους του διαπολιτισμικών δεξιοτήτων. Στην προσπάθεια της πρακτικής βιωματικής εφαρμογής της διαπολιτισμικής εργασίας εμπλέκονται και οι ενήλικες αλλοδαποί που διαμένουν στο κτίριο, οι οποίοι με τις γνώσεις τους, την εμπειρία, την γλώσσα και τις ιδιαιτερότητες νοοτροπίας ενεργούν συνεργατικά και υποστηρικτικά στις διαδικασίες ένταξης και κοινωνικής ενσωμάτωσης των ανηλίκων στη χώρα υποδοχής και στο νέο περιβάλλον.

4.1.3. Συνεργασία με υπηρεσίες και φορείς κατά τη διάρκεια εξέτασης του αιτήματος παραμονής των ανηλίκων στη Γερμανία

Οι διεργασίες που προβλέπονται για την απόκτηση του δικαιώματος διαβίωσης και παραμονής στη Γερμανία απαιτούν τη γραφειοκρατική και ουσιαστική εμπλοκή μιας σειράς από υπηρεσίες, η συνεργασία με τις οποίες κρίνεται αναγκαία και λαμβάνει χώρα σχεδόν επί καθημερινής βάσεως:

- Κεντρική υπηρεσία εξωτερικών υποθέσεων
- Υπηρεσίες νεότητας

- Ομοσπονδιακή υπηρεσία για τη μετανάστευση
- Κυβέρνηση της Βαυαρίας, υπηρεσία διαχείρισης μεταναστών
- Υπηρεσία διαχείρισης εγκατάστασης μεταναστών
- Κοινωνική υπηρεσία για πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο

4.2 Διασφάλιση της ποιότητας στις διαδικασίες

4.2.1. Πληροφόρηση της Υπηρεσίας ανήλικων ασυνόδευτων αλλοδαπών μέσω της Υπηρεσίας Ασύλου

- Η διοίκηση της υπηρεσίας ασύλου ενημερώνει αμέσως την υπηρεσία ανήλικων, ασυνόδευτων αλλοδαπών κάθε φορά που ανήλικο άτομο έχει περάσει τα σύνορα της Γερμανίας και έχει εντοπιστεί από τα όργανα ελέγχου συνόρων της υπηρεσίας εξωτερικών υποθέσεων
- Ζητείται και γίνεται η μεταφορά του ανηλίκου στο κτίριο υποδοχής και διαβίωσης της υπηρεσίας ασύλου και συγκεκριμένα στους χώρους που προβλέπονται για τους ανήλικους.
- Στη συνέχεια και όσο το δυνατό συντομότερα, το αργότερο κατά τη διάρκεια της επόμενης ημέρας γίνεται μια πρώτη συνάντηση του κοινωνικού λειτουργού με το ανήλικο άτομο
- Στη συνάντηση αυτή γίνεται η γνωριμία και η βασική ενημέρωση για τις συνθήκες διαβίωσης και τον τρόπο λειτουργίας του προγράμματος. Συγκεκριμένα στην ενημερωτική αυτή συνάντηση περιλαμβάνονται:
  - ενημέρωση στη μητρική γλώσσα με τη βοήθεια διερμηνέα για το ποιοί είμαστε, τι προσφέρουμε, τις δυνατότητες του χώρου για παρασκευή φαγητού, υγιεινή, μετακίνηση
  - έλεγχος των εγγράφων των υπηρεσιών ελέγχου υγείας για τη διαπίστωση της κατάστασης υγείας του ατόμου και σε περίπτωση που υπάρχουν ιατρικές οδηγίες άμεση επαφή με το νοσοκομείο που εξέδωσε τις οδηγίες, θεραπεία, συνταγή κ.λπ.
  - εξέταση των συνοδευτικών εγγράφων που έχουν χορηγηθεί από τα υπηρεσία ασύλου και την υπηρεσία εξωτερικών υποθέσεων
  - πρώτος προγραμματισμός των συναντήσεων που έχουν ήδη καθοριστεί από την υπηρεσία ασύλου και την υπηρεσία εξωτερικών υποθέσεων τόσο για την εξέταση του αιτήματος ασύλου, όσο και για τη δικαστική διαδικασία παράνομης εισδοχής στη χώρα χωρίς τα απαραίτητα έγγραφα.
  - πρώτη εντύπωση σχετικά με την ψυχική κατάσταση του ανηλίκου καθώς τις περισσότερες φορές είτε δεν είναι δυνατή η ολοκλήρωση της διαδικασίας είτε υπάρχουν εμφανείς ενδείξεις βιωματικών τραυμάτων που καθιστούν τη διαδικασία της εις βάθος συνέντευξης άκαιρη.

4.2.2. Διαδικασία της αποσαφήνισης

Πρωταρχικός σκοπός της αποσαφήνισης των αναγκών είναι η διαπίστωση της ψυχικής, σωματικής και κοινωνικής κατάστασης του ανηλίκου, της ανάγκης άμεσης βοήθειας που έχει και του τρόπου παροχής αυτής της βοήθειας.

Η αποσαφήνιση ως διαδικασία πέραν του ελαχίστου ορίου ωρών που έχουν θε-

σπιστεί να τηρούνται, είναι μια καθαρά προσωποκεντρική διαδικασία προσαρμοσμένη στις ανάγκες του ανήλικου. Σε κάθε περίπτωση η αποσαφήνιση γίνεται πάντα με γνώμονα την προστασία και το καλό του παιδιού και τη νομική του διασφάλιση. Για τον λόγο αυτό είναι συνδεδεμένη με τις νομοθεσίες της Χάγης, της διακίνησης Σέγκεν, του δικαίου περί προστασίας παιδιών και νέων, του κοινωνικού δικαίου και των νόμων για το δικαίωμα παροχής ασύλου και διαμονής στη χώρα.

4.2.2.1. Τα προβλεπόμενα στην αποσαφήνιση είναι:

- Αρχή διενέργειας των κανονισμών της νομικής εκπροσώπησης.
- Εισαγωγή στη διαδικασία της κηδεμονίας, πρώτη επαφή-γνώριμιά με το άτομο που θα αναλάβει τον ρόλο του κηδεμόνα λειτουργού.
- Καθορισμός της συνεργασίας στην κηδεμονία μεταξύ κοινωνικών λειτουργών του προγράμματος, του φορέα που αναλαμβάνει την κηδεμονία⁷ και της υπηρεσίας νεότητας. Είναι απαραίτητος ο συντονισμός λόγω του γεγονότος ότι πρακτικά οι κοινωνικοί λειτουργοί του προγράμματος είναι αυτοί που έρχονται σε καθημερινή επαφή με το ανήλικο άτομο, αφού εργάζονται στον χώρο φιλοξενίας του και όχι οι νόμιμοι κηδεμόνες λειτουργοί.

4.2.2.2. Αναζήτηση οικογένειας ή και συγγενών του ανήλικου

Στη διαδικασία αναζήτησης πέραν των πληροφοριών που δίνει το ίδιο το ανήλικο άτομο εμπλέκονται και οι υπηρεσίες της Κυβέρνησης της Βαυαρίας, της Ομοσπονδιακής Υπηρεσίας Μετανάστευσης, της Υπηρεσίας Εξωτερικών Υποθέσεων και της Υπηρεσίας Ασύλου.

4.2.2.3. Εξασφάλιση της ιατρονοσηλευτικής βοήθειας

- Ενημέρωση από τα ιατρικά κέντρα για τα αποτελέσματα των διαγνωστικών εξετάσεων κυρίως όσον αφορά τα μεταδιδόμενα νοσήματα
- Συνεργασία με το ειδικευμένο ιατρονοσηλευτικό προσωπικό για τις ενδείξεις διάγνωσης με την αναγνώριση συγκεκριμένων συμπτωμάτων
- Παραπομπή στην υπηρεσία υγείας όταν κρίνεται απαραίτητο
- Νοσηλεία και θεραπεία σε εξειδικευμένα νοσοκομεία ανάλογα με την περίπτωση

4.2.2.4. Διάγνωση

- Συστηματικές εις βάθος αλλά και τυποποιημένες συνεντεύξεις κατά τη διάρκεια παραμονής του ανήλικου στους χώρους φιλοξενίας του προγράμματος, με σκοπό τη διερεύνηση της προσωπικής του ψυχοσωματικής κατάστασης, των αιτίων της φυγής-προσφυγιάς, της σωματικής - φυσικής και συναισθηματικής του ακεραιότητας, της διαπίστωσης των ικανοτήτων, δεξιοτήτων, ενδιαφερόντων και ταλέντων που διαθέτει και φυσικά τον σχεδιασμό μαζί του της περαιτέρω παραμονής του και της παροχής του είδους βοήθειας που ταιριάζει στη συγκεκριμένη περίπτωση.

7. Με βάση τη Νομοθεσία το δικαίωμα άσκησης της κηδεμονίας στη Γερμανία έχει εκχωρηθεί εκτός των καθαρά κρατικών υπηρεσιών και στις υπηρεσίες που συμμετέχουν στο δυαδικό σύστημα άσκησης της κοινωνικής πολιτικής. Συνήθως πρόκειται για τις κοινωνικές και παιδαγωγικές υπηρεσίες της εκκλησιαστικής διακονίας, οι οποίες αναλαμβάνουν να επιτελέσουν ένα μέρος της κηδεμονευτικής υποστήριξης.

- Επιπλέον συναντήσεις-συζητήσεις με το ανήλικο άτομο με βάση διαπιστώσεις των λειτουργιών του προγράμματος κατά την παραμονή του και τους τρόπους αντίδρασης και συμπεριφοράς του.
- Καταγραφή των κοινωνικών και συναισθηματικών σχέσεων που αναπτύσσει τόσο με τους λειτουργούς του προγράμματος, όσο και με τους συγκατοίκους του, όπως ευκολία επαφών ή απόσυρση και απομόνωση, συμμετοχή σε δραστηριότητες, αδυναμία συγκέντρωσης στα μαθήματα γλώσσας, ευερεθιστικότητα, κρίσεις φόβου ή μελαγχολία, ψυχικά τραύματα.
- Συνεργασία με το υπόλοιπο προσωπικό όπως το προσωπικό φύλαξης και ασφάλειας, οι παιδαγωγοί, οι άλλοι ένοικοι.
- Συζήτηση-ανάλυση της κατάστασης κάθε ανήλικου κατά τη διάρκεια των τακτικών εβδομαδιαίων συναντήσεων των μελών του προγράμματος
- Έκθεση-αναφορά προς τις αρμόδιες υπηρεσίες νεότητας σχετικά με την αποσαφήνιση των αναγκών και την πρόταση για κατάταξη στην κλίμακα των 4 βαθμίδων με βάση τον βαθμό ανάγκης για την απαραίτητη βοήθεια

4.2.2.5. Καθορισμός του σχεδίου παρέμβασης βάσει της διαπιστωθείσας ανάγκης

- Χρήση των δεδομένων της διαδικασίας αποσαφήνισης για τη δημιουργία σχεδίου παρέμβασης.
- Συζητήσεις στην ομάδα για ολοκληρωμένη εικόνα του κάθε ανήλικου καθώς και διευρυμένες συζητήσεις με τη συμμετοχή και άλλων υπηρεσιών π.χ. για διαταραχές, ψυχικά τραύματα, όταν κρίνεται απαραίτητο.
- Συνεργασία με άλλες υπηρεσίες για τον συντονισμό της δράσης όπως αυτή προβλέπεται στο σχέδιο παρέμβασης. Με την εκ των προτέρων συνεννόηση επιτυγχάνεται καλύτερος συντονισμός ενεργειών, εξοικονόμηση πόρων, οικονομία χρόνου και αποφυγή πιθανόν διαφωνιών ή δυσκολιών λόγω ασυμφωνίας χρονικού συντονισμού και φόρτου εργασίας.
- Υποβολή του σχεδίου παρέμβασης στην Υπηρεσία Νεότητας και την Υπηρεσία Ασύλου της Βαυαρικής Κυβέρνησης για αναθεώρηση στοιχείων του, εάν υπάρχει διαφωνία.

4.2.2.6. Προβλεπόμενη βοήθεια βάσει του Νόμου περί κοινωνικού δικαίου

Η διαπίστωση της ανάγκης του ατόμου γίνεται κατόπιν διεξαγωγής αρκετών συνευθεύξεων, στοχευμένων συζητήσεων που αφορούν τις συνθήκες διαβίωσης στο παρελθόν και παρατήρησης κατά τη διάρκεια παραμονής του ανήλικου στο περιβάλλον προσωρινής διαμονής του, μέσω της ομάδας των κοινωνικών λειτουργών. Για την τελική διαπίστωση του επιπέδου βοήθειας λαμβάνονται υπόψη η υγεία, η ψυχική κατάσταση, η πνευματική ανάπτυξη του ανήλικου, η κοινωνική του συμπεριφορά, οι ικανότητες και δεξιότητες του και η χρήση τους στους χώρους διαβίωσης και στο σχολείο εκμάθησης της γλώσσας, οι τρόποι χειρισμού των καθημερινών καταστάσεων κατά τη συμβίωσή του με τους άλλους ανήλικους σε ένα πολυπολιτισμικό περιβάλλον, τυχόν δυσκολίες, ίσως ψυχικά τραύματα από το παρελθόν. Απαραίτητη είναι και η γνώμη των άλλων ειδικοτήτων όπως των εκπαιδευτικών, των παιδαγωγών που αναλαμβάνουν τις δραστηριότητες στον ελεύθερο χρόνο και των κηδεμόνων. Με βάση αυ-

τές τις πληροφορίες επιβάλλεται να διευκρινιστεί και να δικαιολογηθεί η κατάσταση του ανήλικου σε κάποια από τις προβλεπόμενες βαθμίδες ανάγκης και η αντίστοιχη προβλεπόμενη παροχή βοήθειας.

Εάν διαπιστωθεί ψυχικό τραύμα ή σοβαρή διαταραχή στη συμπεριφορά, τότε προβλέπεται η άμεση παραπομπή του ανήλικου στην εξειδικευμένη υπηρεσία αντιμετώπισης και θεραπείας ψυχικών τραυμάτων. Για κάθε συνάντηση, συνέντευξη ή συζήτηση είναι απαραίτητο να υπάρχει γραπτή έκθεση. Οι πληροφορίες αυτές πρέπει να αρχειοθετούνται, αποτελούν αποδεικτικό υλικό και πρέπει, εάν προκύψει ανάγκη, να είναι προσβάσιμες στους δικαιούχους και τις αντίστοιχες υπηρεσίες (συνήθως δικαστήρια), λαμβάνοντας υπόψη όμως το νόμο περί προστασίας και διαχείρισης προσωπικών δεδομένων.

4.2.2.7. Παραπομπή, διαδικασίες δικαιώματος παραμονής, προσπάθειες σύνδεσης με τη φυσική οικογένεια, επαναπατρισμός

Για κάθε μια από τις περιπτώσεις αυτές προβλέπονται και είναι απαραίτητο να εφαρμόζονται οι αντίστοιχες νομικές διατάξεις. Επίσης κρίνεται αναγκαία η συνεργασία και ο συντονισμός περισσότερων υπηρεσιών, όπως των υπηρεσιών νεότητας, της υπηρεσίας ασύλου, πρεσβείες των χωρών προέλευσης, του Υπουργείου Εξωτερικών, των δικαστών ανηλίκων και των διοικητικών δικαστηρίων για το δικαίωμα παραμονής, των κηδεμόνων λειτουργών, διερμνέων, κοινωνικών υπηρεσιών, ψυχολόγων-θεραπευτών, της Υπηρεσίας Επαναπατρισμού, της Υπηρεσίας Οικονομικών της Βαυαρικής κυβέρνησης. Πρόκειται συχνά για πολύπλοκη διαδικασία μια που οι υποχρεώσεις κάθε υπηρεσίας είναι διαφορετικές, οι προθεσμίες συγκεκριμένες και τα περιθώρια χρόνου αρκετά περιορισμένα.

4.2.2.8. Η προσφερόμενη συμβουλευτική βοήθεια στη διαδικασία αποσαφήνισης

Οι πληροφορίες και η παρεχόμενη βοήθεια-υποστήριξη για την αντιμετώπιση των δυσκολιών προσαρμογής στο νέο περιβάλλον της χώρας υποδοχής και των συνθηκών διαμονής συνοψίζονται στις κάτωθι ενέργειες:

- Επεξήγηση του τρόπου λειτουργίας και των πολιτισμικών ιδιοτεροτήτων του κοινωνικού περιβάλλοντος προς αποφυγή παρεξηγήσεων (τι υπάρχει στην περιοχή από υπηρεσίες, καταστήματα, σχολεία, χώροι αξιοποίησης ελεύθερου χρόνου, τρόποι συμπεριφοράς, δυνατότητες μετακίνησης και μέσα)
  - Πληροφορίες σχετικά με τα απαιτούμενα διαδικαστικά της αιτήσεως ασύλου
  - Αρμοδιότητες και υπεύθυνες υπηρεσίες, απαιτούμενα έγγραφα και προϋποθέσεις
  - Αξίες, συμπεριφορές και στάσεις στην καθημερινή ζωή της Γερμανίας
  - Κανόνες που ρυθμίζουν τη λειτουργία στον χώρο διαβίωσης και τις σχέσεις μεταξύ των συγκατοίκων
  - Συμπεριφορές και υποχρεώσεις στον σχολικό χώρο
  - Συνειδητοποίηση και ανάπτυξη ικανοτήτων ειρηνικής επίλυσης συγκρούσεων
  - Αποδοχή της πολυπολιτισμικής λειτουργίας της ομάδας και σεβασμός στη διαφορετικότητα
- Παροχή βοήθειας και υποστήριξη στον ψυχολογικό τομέα
  - Παρέμβαση σε κρίση

- Διαδικασίες διαχείρισης των αρνητικών εμπειριών της φυγής και ψυχικών τραυμάτων σε συνεργασία με τις εξειδικευμένες υπηρεσίες
- Τρόποι αποφόρτισης και χαλάρωσης
- Παροχή βοήθειας και υποστήριξη στην ανάπτυξη καθημερινών δεξιοτήτων και ικανοτήτων
  - Επιμέλεια χώρου, προσωπική υγιεινή, διατροφικές συνήθειες
  - Υπευθυνότητα στη χρήση και την καθαριότητα των κοινόχρηστων χώρων
  - Πρόληψη χρήσης ουσιών, ενημέρωση για μεταδιδόμενα νοσήματα
- Υποστήριξη για την ανάπτυξη απαιτούμενων δεξιοτήτων και την απόκτηση εφοδίων για το μέλλον
  - Υποχρεωτική παρακολούθηση μαθημάτων γλώσσας
  - Υποχρεωτική εκπαίδευση σε προγράμματα κατάλληλα σχεδιασμένα
  - Βοήθεια με τα μαθήματα
  - Εκμάθηση ηλεκτρονικών υπολογιστών

4.2.3. Περάτωση της διαδικασίας αποσαφήνισης

Με τη διαπίστωση της ανάγκης για βοήθεια και την κατάταξη του ανήλικου σε μια από τις τέσσερις βαθμίδες βοήθειας μετά και τη σύμφωνη γνώμη της Υπηρεσίας Νεότητας, ουσιαστικά τελειώνει το έργο του προγράμματος ανήλικων, ασυνόδευτων αλλοδαπών. Με την παρέλευση του τριμήνου που έχει καθοριστεί ως το χρονικό όριο για τη διαπίστωση της ανάγκης, γίνεται η μεταφορά και τοποθέτηση του ανήλικου στο κατάλληλο πλαίσιο, ανάλογα με το είδος βοήθειας που διαπιστώθηκε ότι χρήζει. Για τις δύο πρώτες βαθμίδες, δηλ. 1 και 2, όπου απαιτείται εντατική βοήθεια, την παρακολούθηση του ανήλικου αναλαμβάνει η Υπηρεσία Νεότητας. Οι ανήλικοι τοποθετούνται σε προγράμματα με συγκεκριμένη δομή που προσομοιάζει το οικογενειακό περιβάλλον και υποχρεούνται να ακολουθούν συγκεκριμένο ημερήσιο πρόγραμμα. Για τις επόμενες δύο βαθμίδες υπεύθυνη είναι η Υπηρεσία Ασύλου της Κυβέρνησης του κρατιδίου της Βαυαρίας, η οποία και καθορίζει τον τόπο που θα μεταφερθούν οι ανήλικοι. Πρόκειται για προγράμματα με χαλαρότερη δομή και λιγότερους περιορισμούς. Ιδιαίτερα για τα άτομα που κατατάσσονται στην τέταρτη βαθμίδα και τοποθετούνται σε χώρους όπου διαβιούν μαζί με ενήλικες, έχει αποδειχθεί ότι αρκετά συχνά αυτή η πρακτική επηρεάζει αρνητικά την ανάπτυξή τους και τη μετέπειτα πορεία της ζωής τους.

5. Συμπεράσματα

Η εφαρμογή του προγράμματος της κοινωνικής υπηρεσίας για ασυνόδευτους, ανήλικους αλλοδαπούς, ήρθε να καλύψει το κενό που υπήρχε για τη συγκεκριμένη πληθυσμιακή ομάδα στην εφαρμογή της μεταναστευτικής πολιτικής στη Γερμανία. Αναμφίβολα η προσφορά και η χρησιμότητα του προγράμματος είναι αναμφισβήτητη. Στο σύντομο χρονικό διάστημα των τριών μηνών που διαρκεί η αποσαφήνιση για κάθε ανήλικο και κάτω από ιδιαίτερα πιεστικές συνθήκες για συγκεκριμένα αποτελέσματα, μέσα από τις δυσκολίες των πολύπλοκων συνεργασιών με τις εμπλεκόμενες υπηρεσίες, γίνεται προσπάθεια καθορισμού της ψυχοκοινωνικής κατάστασης και ανάπτυξης του κάθε ανήλικου, εκτίμησης του είδους των αναγκών του και εισήγηση για τη μετα-

φορά του στο ανάλογο περιβάλλον, με βάση την προβλεπόμενη κλίμακα των τεσσάρων βαθμίδων. Ένα βασικό μειονέκτημα έγκειται στη νομικά επιβεβλημένη χρήση της τετραβάθμιας κλίμακας κατάταξης των ανηλίκων, τη στιγμή μάλιστα που για τις δύο τελευταίες βαθμίδες είναι διαπιστωμένη η αναποτελεσματικότητά τους. Η εμπειρία των λειτουργών του προγράμματος έχει αποδείξει τις σοβαρές αδυναμίες και την αναποτελεσματικότητα αυτού του συστήματος, όσον αφορά την αντιμετώπιση-κάλυψη των αναγκών των ανηλίκων και την ενσωμάτωσή τους στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον. Πρόκειται δυστυχώς όμως για μέτρο το οποίο ακολουθεί τη γενικότερη φιλοσοφία της μεταναστευτικής πολιτικής της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, η οποία είναι προσανατολισμένη να ενεργεί αποθαρρυντικά στο φαινόμενο της μετανάστευσης. Αξιοσημείωτο επίσης είναι το γεγονός, ότι, άτυπα, για την κατάταξη των ανηλίκων στην κλίμακα ακολουθείται κάποια ποσόστωση των ατόμων που θα καταταγούν σε κάθε βαθμίδα. Δυστυχώς η λογική αυτή βάσει όρια στον αριθμό (ποσοστό) των ατόμων που θα καταταγούν στις δύο πρώτες βαθμίδες για εντατική βοήθεια και τοποθέτηση σε ένα πραγματικά προστατευτικό-βοηθητικό περιβάλλον. Η άτυπη αυτή οδηγία, πέραν των ηθικών-δεοντολογικών διλημάτων που θέτει, αποτελεί εμπόδιο στην ανεπηρέαστη λειτουργία του προγράμματος, εφόσον δημιουργεί πρόβλημα αντικειμενικότητας στην κατάταξη των ανηλίκων, δεδομένου ότι πρέπει να τηρηθούν συγκεκριμένα ποσοστά⁸. Παρ' όλες όμως τις νομικές-ουσιαστικές και γραφειοκρατικές-τεχνικές δυσκολίες, η λειτουργία του προγράμματος προσφέρει την ευκαιρία στους ανήλικους μετανάστες για μια διαφορετική, προσωπική, εντατική συμμετοχή στη διαδικασία της εσωτερικής αναζήτησης και αντιμετώπισης αναγκών, μέσα σε ένα προστατευόμενο περιβάλλον με περισσότερες ανθρώπινες συνθήκες. Για τους λόγους αυτούς, όπως επίσης και για λόγους πολιτικής προβολής, το παράδειγμα του κρατιδίου της Βαυαρίας γρήγορα υιοθετήθηκε και από τα άλλα κρατίδια.

Βιβλιογραφία

- Innere Mission München (2005). *Aufnahmeeinrichtung für Unbegleitete, Minderjährige Flüchtlingen im Alter von 16 und 17 Jahren*.
- Liga der Freien Wohlfahrtspflege in Baden-Württemberg e.V. (2007). *Kurzhandreichung zum Umgang mit Unbegleiteten, Minderjährigen Flüchtlingen*.
- Innere Mission München (2006). *Jahresbericht der Erstaufnahmeeinrichtung für Unbegleitete, Minderjährige Flüchtlinge*.

8. Η λειτουργία του προγράμματος συσχετίστηκε εκτός άλλων και με καθαρά οικονομοτεχνικά κριτήρια. Συγκεκριμένα, η ποσόστωση είναι συνδεδεμένη με την κλίμακα κατάταξης και το πρόγραμμα θεωρήθηκε ότι θα πρέπει να επιτελεί μια λειτουργία καθαρά «διαχωρισμού-φίλτρου». Το επιχείρημα που προβάλλεται είναι ότι σε περίπτωση που όλοι οι ανήλικοι καταταγούν στις δύο πρώτες βαθμίδες της κλίμακας, τότε η ύπαρξη του προγράμματος θα ήταν οικονομικά ασύμφορη και διοικητικά περιττή.